

Justitiedepartementet

Enheten för domstols- och åklagarfrågor
ju.remissvar@regeringskansliet.se

26 september 2025

Fackförbundet ST:s yttrande över *Ett stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende* (SOU 2025:56)

Dnr: Ju2025/01097

Fackförbundet ST har medlemmar i hela den statliga förvaltningen och således även inom Sveriges domstolar. Medlemmarna har gemensamt att de arbetar på medborgarnas uppdrag och för att värna och stärka landets demokrati.

Övergripande synpunkter

Fackförbundet ST anser i likhet med utredningen att domstolarna och domarnas oberoende är en hörnsten i rättsstaten och i demokratin samt att detta oberoende måste värnas och på längre sikt stärkas. Utredningen presenterar dock ett helt nytt system för ansvarsutkrävande av ordinarie domare. Förslagen är långtgående och innebär stora förändringar av ett idag redan fungerande system. Förslagen innebär bland annat *att* möjligheten till fackligt stöd begränsas, *att* rätten till skadestånd vid felaktigt skiljande från anställningen tas bort och *att* diskrimineringslagen inte blir direkt tillämplig för ordinarie domare. Fackförbundet ST anser att mindre ingripande förändringar inom ramen för det nuvarande arbetsrättsliga systemet kan ge ett motsvarande eller bättre skydd, varför utredningens förslag *avstyrks*.

Ansvarsutkrävande bör ske inom det arbetsrättsliga systemet

Utredningen ersätter en prövning av ansvarsutkrävande inom ramen för det arbetsrättsliga systemet med ett helt nytt system. Utredningen menar att frågor om ansvarsutkrävande av ordinarie domare inte är arbetsrättsliga utan istället av konstitutionell och offentligrättslig art. Fackförbundet ST menar å andra sidan att ordinarie domare i allra högsta grad är arbetstagare och i behov av fackligt stöd och arbetsrättsligt skydd i likhet med andra arbetstagare. Fackligt stöd och arbetsrättsligt skydd är något som stärker arbetstagare i deras yrkesutövning och är enligt Fackförbundet ST en självklar del av en stark demokrati med oberoende tjänstemän.

Att det är riksdagens ombudsmän som ska initiera ett ärende hos den föreslagna domaransvarsnämnden, *att* arbetsgivaren och berörd facklig organisation inte är part i ärendet, *att* fullgjord förhandlingsskyldighet inte är en förutsättning för prövning i domaransvarsnämnden, *att* arbetstagarorganisation inte har någon självständig rätt att delta i prövningen och *att* arbetsgivaren inte har någon skyldighet att underrätta eller överlägga inför avsättning, är alla förslag som är oroande och innebär att ansvarsutkrävandet hamnar långt från verksamheten och verkligheten. Förslagen riskerar att bidra till utebliven dialog mellan arbetsgivare och facklig organisation och att arbetsgivaren inte tar det ansvar som faktiskt åligger en arbetsgivare. Förslagen kan utöver att drabba den enskilde ordinarie domaren leda till onödiga arbetsmiljöproblem och negativ påverkan på andra anställda vid domstolen.

I enlighet med utredningens synsätt att frågor om ansvarsutkrävande av ordinarie domare är av konstitutionell art och inte av arbetsrättslig art föreslår utredningen att anställningsskyddslagens regler för avskedande inte ska vara tillämpliga. Det betyder bland annat att ordinarie domare inte har rätt till skadestånd vid felaktigt skiljande från anställningen och att preskription i princip aldrig kan inträda. Detta anser Fackförbundet ST är problematiskt, inte minst ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Utredningen har övervägt att helt avskaffa förhandlingsrätten enligt medbestämmandelagen (MBL) i frågor om avsättning, avstängning, läkarundersökning och åtalsanmälan av ordinarie domare. Vi arbetstagarorganisationer som träffat utredningen har samstämmt anför att förhandlingsrätten har en betydelse, bland annat för att frågor tack vare den kan redas ut i ett tidigt skede och på ett så tillfredsställande sätt som möjligt. Det är positivt att utredningen i vart fall delvis tagit till sig det vi anför och således föreslår att förhandlingsrätt enligt 10 § MBL bör gälla.

Utredningen konstaterar att beslut som fattas enligt den föreslagna prövningsordningen inte kommer att omfattas av diskrimineringslagstiftningen. Besluten kommer till exempel inte kunna läggas till grund för en talan om diskrimineringsersättning enligt 5 kap. 1 § diskrimineringslagen. Detta anser Fackförbundet ST vara högst beklagligt. Förslagen väcker även frågor om huruvida Sveriges internationella åtaganden om att motverka diskriminering i arbetslivet uppfylls för det fall den nya ordningen blir verklighet.

Konsekvensutredningen

Det verkar råda konsensus om att det gällande regelverket för ansvarsutkrävande för ordinarie domare är välfungerande. Ett avskaffande av ett välfungerande regelverk måste göras med största eftertanke och först efter en djupgående analys. I första hand bör mindre ingripande åtgärder övervägas och även sådana måste föregås av noga övervägande. Fackförbundet ST saknar i betänkandet en tillräckligt djupgående analys samt en grundlig konsekvensbeskrivning. Fackförbundet ST delar därtill i stora delar inte den konsekvensbeskrivning som återfinns i betänkandets kap. 19, där utredningen menar att försvagningen av arbetstagarorganisationernas ställning är mindre betydande.

Anställningen som ordinarie domare omfattas redan idag av särregleringar jämfört med andra arbetstagare och det med rätta eftersom anställningen är speciell på många sätt. En sammanhållen reglering av samtliga anställda inom offentlig sektor och på svensk arbetsmarknad är dock en utgångspunkt som är värd att värna. Om en ordinarie domare ska särbehandlas ytterligare än idag riskerar det att, tvärtemot syftet, leda till att förtroendet för domare och rättsväsendet försvagas. Därtill finns det många andra yrkesgrupper inom det offentliga som är speciella på så sätt att de utövar makt och i övrigt ställer särskilda krav på utövarna. Utredningens förslag riskerar att öka krav på ytterligare särregleringar även för andra grupper. Ytterligare särregleringar skulle på ett icke önskvärt sätt utmana vår svenska modell ytterligare.

Utredningen har inte heller utrett konsekvenserna för partsautonomin mellan arbetsmarknadens parter. Genom att helt enkelt ändra etikett på faktiska arbetsrättsliga frågor som dessutom idag i vissa delar kan vara föremål för kollektivavtalsreglering, gör utredningen ett ingrepp i partsautonomin. Fråga uppstår också om det är i enlighet med Sveriges internationella åtaganden, bland annat ILO:s kärnkonvention 87 och ILO-konventionerna 111, 154 och 158.

Fackförbundet ST saknar en tillräcklig konsekvensanalys inte bara för dem som skulle omfattas av det nya regelverket utan även av konsekvenserna för de som inte direkt omfattas av det nya regelverket och för den statliga och offentliga förvaltningen i stort.

Avslutande kommentar

Fackförbundet ST anser att frågan om hur domstolarnas och domarnas oberoende kan stärkas bör diskuteras och utredas vidare för att komma fram till en lagstiftningslösning som även berörda parter på arbetsmarknaden kan ställa sig bakom.¹ Ett starkt fackligt skydd fungerar som en institution som värnar domares oberoende, eftersom det stärker domarnas ställning och motståndskraft mot yttre påverkan.

Märta Lindberg

Förbundsjurist, Fackförbundet ST

Tomas Oskarsson

Förbundssekreterare, Fackförbundet ST

¹ Noteras bör att de två arbetsrättsliga experterna Pontus Bromander och Carl Durling från utredningens egen expertgrupp har lämnat särskilda yttranden där det framgår att de inte ställer sig bakom utredningens förslag.